

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Яна Ткачова,

молодший науковий співробітник
науково-організаційного відділу

Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-8881-0603>

Анотація. У статті проаналізовано особливості професійного самовдосконалення соціального педагога в закладах професійної освіти. Актуальність означеної проблеми зумовлена усвідомленням фахівцями гострої потреби у безперервному поглибленні та розширенні набутих знань, умінь і навичок для успішного виконання завдань у межах професійної діяльності, розвитку творчого потенціалу задля розв'язання проблемних ситуацій у фаховій праці, їхніми стійкими прагненнями до самовдосконалення та самореалізації. Автором визначено істотні характеристики і ключові механізми професійного самовдосконалення педагогічних працівників в умовах воєнного стану, що проявляється в удосконаленні професійних компетентностей. До ефективних способів професійного самовдосконалення соціальних педагогів віднесено самоосвітню діяльність у міжкурсовий період підвищення кваліфікації. Результативними механізмами цього процесу обґрунтовано активізацію особистісного потенціалу та раціональне його використання у проєктуванні професійного саморозвитку.

Ключові слова: професійна освіта, професійне самовдосконалення, соціальний педагог, професіоналізм.

PROFESSIONAL SELF-IMPROVEMENT OF SOCIAL EDUCATORS IN VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS

Yana Tkachova,

Junior Research Fellow

scientific and organizational department

Institute of Vocational Education

of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The article analyzes the peculiarities of professional self-improvement of a social pedagogue in vocational education institutions. The relevance of this problem is due to the awareness of specialists of the urgent need for constant deepening and expansion of the acquired knowledge, skills and abilities for the successful completion of tasks within the framework of professional activity, development of creative potential for solving problem situations in professional work, their persistent desire for self-improvement and self-realization. The essential characteristics and key mechanisms of professional self-improvement of pedagogical workers under martial law, which is manifested in the improvement of professional competencies, are determined. The effective ways of professional self-improvement of social pedagogues include self-educational activities in the intercourse period of advanced training. Effective mechanisms

of this process are the activation of personal potential and its rational use in the design of professional self-development.

Keywords: professional education, professional self-improvement, social pedagogue, professionalism.

Проблема досконалої професійної підготовки соціальних педагогів, здатних успішно конкурувати на ринку праці, компетентних та вільно володіючих своєю професією, набуває особливої значущості в умовах воєнного стану. Професійно-педагогічна діяльність наразі ускладнена глобалізаційними перетвореннями, пов'язаними з суспільним визнанням соціально-економічних явищ підприємництва, поширенням егоцентричного індивідуалізму, передбаченого впровадженням концептуальної моделі «суспільства загального блага» (Базиль, 2021). Відтак професійне самовдосконалення соціального педагога закладу професійної освіти є важливим фактором для реалізації низки вимог повоєнного відновлення Української держави.

На основі теоретичного аналізу наукових розвідок українських і зарубіжних учених та логічного узагальнення результатів наукових досліджень маємо підстави стверджувати, що більшість авторів розглядають самовдосконалення як формування людиною своєї особистості відповідно до свідомо поставленої мети, вищу форму виявлення саморуху особистості, що розвивається, де вона є суб'єктом свого розвитку. У дослідженнях останнього десятиліття окреслюється зв'язок професійного становлення самовдосконалення фахівця з феноменом професійної кар'єри, її основними етапами у вимірі соціальної й педагогічної психології, теорії і методики професійної освіти. Відтак професійна кар'єра педагога осмислюється як важливий показник його розвитку в соціально-професійній системі, пов'язаний з набуттям професійної самоідентичності, реалізацією професійної мобільністю, прийняттям професійної культури, зокрема засвоєнням ціннісних орієнтацій професійної діяльності, соціальної відповідальності, безперервної самоосвіти, саморозвитку та самоактуалізації (Базиль, 2017; Bazyl, 2019). Це, перш за все, – індивідуальна траєкторія життєвого та професійного шляху людини, що проектується на етапі професійної підготовки. Тому у вищій школі важливо передбачати підготовку майбутніх соціальних педагогів до успішної самореалізації, здійснення об'єктивної самооцінки індивідуально-особистісних якостей, оптимального вибору кар'єрних орієнтацій і визначення цілей кар'єрного зростання у майбутній професійній діяльності, а також враховувати особливості їхнього професійного розвитку в умовах соціально-економічних трансформацій, специфіку їх самопроєктування як особистостей у дискурсивному багатокультурному та багатовимірному просторі (Базиль, 2021).

Система самовдосконалення соціального педагога охоплює п'ять структурних компонентів, а саме: самопізнання; планування роботи над собою; реалізація програми самовиховання; контроль за її виконанням;

комплекс методів і прийомів власного вдосконалення (самопостереження, самоаналіз, самооцінювання, самопрогнозування, самозобов'язання, самопереконання, самонавіювання тощо), які інтегровані в єдине ціле та спрямовані на професійне становлення педагога, розвиток його активності щодо власних змін, збагачення особистісного потенціалу (Зязюн, 2008). Професійне самовдосконалення – це свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня власної професійної компетенції і розвитку професійно значущих якостей відповідно до соціальних вимог, умов професійної діяльності і власної програми розвитку (Шестакова, 2006).

Процес становлення особистості соціального педагога необхідно планувати з орієнтацією на особливості самої особистості та впливу середовища, враховуючи при цьому те, що процес професійної підготовки майбутнього фахівця припадає на віковий період становлення громадянської позиції, включення у професійну діяльність тощо. Зміст професії соціального педагога розглядається крізь призму його суспільно-корисної діяльності, а також усвідомлення себе повноцінним громадянином суспільства, який самореалізується у професійній діяльності (Ткачова, 2021).

Сучасні напрями модернізації професійної освіти зосереджені на компетентних, конкурентоспроможних спеціалістах здатних до самостійного мислення і творчого підходу у вирішенні нових завдань, а також до самоосвіти і саморозвитку. В умовах повоєнного часу чітке і послідовне ознайомлення з інформаційним середовищем є невід'ємною складовою сучасного фахівця. Одним із основних механізмів професійного самовдосконалення соціального педагога вважаємо опанування дистанційними технологіями та набуття навичок вільного online комунікування, що сприятиме успішному проведенню вебінарів, онлайн-консультацій, відео-конференцій та ін., сприяючи підвищенню власного професіоналізму.

Специфічними ознаками професіоналізму педагога у науково-освітньому дискурсі визначено: якісну характеристику суб'єкта праці; високий рівень педагогічної діяльності, володіння майстерністю; розвиненість професійно важливих та особистісно-ділових акмеологічних інваріантів професіоналізму (здатність до передбачення й прогнозування, саморегуляції, прийняття рішення); розвиненість системної організації самосвідомості, індивідуально-психічних якостей людини, тобто зорієнтований на акмедосягнення внутрішній потенціал; позитивна спрямованість на педагогічну діяльність (Цветкова, 2015). Більшість дослідників зазначають, що джерела професійного самовдосконалення педагога знаходяться в соціальному оточенні. Самовдосконалення як соціальний процес базується на вимогах суспільства та професії до особистості соціального педагога. Причому, успішне професійне самовдосконалення фахівця припускає, що рівень вимог має бути вищим за рівень поточних вимог, саме за цих умов виникає протиріччя між наявним і бажаним, робота над собою дає змогу отримати високі результати. Таким

чином, професійне самовдосконалення соціального педагога закладу професійної освіти можна розглядати як певну педагогічну систему, кожен компонент якої має внутрішній розвиток та спрямований на результат як кінцевий продукт її функціонування, а саме – найповнішу реалізацію соціальним педагогом себе як особистості й професіонала. У наш час, коли заклади професійної освіти перейшли на дистанційне навчання, особливо потребується від педагога більше знань та вмінь із нових інформаційних технологій.

Підсумовуючи результати, підкреслимо особливості професійного самовдосконалення соціальних педагогів закладів П(ПТ)О: наявність високого рівня мотивації до професійного зростання, що виражається в системі відповідних стійких прагнень; особистісне зростання, що означає виявлення міри того, наскільки педагогу вдається розвивати самого себе; професійний розвиток, що може забезпечуватися заняттями на курсах підвищення кваліфікації, спеціальним тренінговим навчанням, виконанням досліджень; креативність, зокрема – вміння розв'язувати професійні проблеми нестандартно, відшуковувати нові підходи до розв'язання щоденних проблем з метою підвищення ефективності процесу професійного навчання, що виражається в результатах освітніх досягнень учнівської (студентської) молоді. Щодо зовнішніх аспектів професійного самовдосконалення соціальних педагогів, то вони пов'язані з діяльністю адміністрації закладу (готовність допомагати та заохочувати особистісне зростання педагогічних працівників), допомогу досвідченіших колег та освітнє середовище закладу (мікроклімат у команді, можливість професійного та кар'єрного зростання).

Отже, щоб досягти гарних результатів у професійній діяльності на кожному етапі цивілізаційного поступу, соціальному педагогу важливо постійно навчатися; знати свої сильні та слабкі сторони, поступово формувати в собі той внутрішній стрижень, на якому будуватиметься не лише професійний, але й особистісний розвиток.

Список посилань

Bazyl, L.O., Shatkovska, H.I., Klymenko, M.M. & Radkevych, V.O. (2019). Psychological and Pedagogical Features of Career Growth of Teachers of Vocational Education Institutions. *Opcion: Revista de Ciencias Humanas y Sociales*, 35, 23. 763-779.

<http://produccioncientificaluz.org/index.php/opcion/article/view/30083>

Базиль, Л. (2021). Психолого-педагогічні умови кар'єрного розвитку викладачів закладів професійної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 8 (112). 76 – 95. DOI 10.24139/2312-5993/2021.08/076-095

Базиль, Л. (2017). Професійно-кар'єрне зростання педагогів професійної школи в умовах ринкової економіки: концептуально-світоглядні аспекти. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи*, 74-76.

Зязюн, І. (2008). Педагогічна майстерність. *СПД Богданова А.М.*

Ткачова, Я. (2021). Психолого-педагогічні особливості професійного зростання соціальних педагогів закладів професійної освіти. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи*, 73-74.

Цветкова, Г. (2015). Теоретико-методичні засади професійного самовдосконалення викладачів гуманітарних дисциплін у вищих навчальних закладах. *Ин-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України*.

Шестакова, Т. (2006). Педагогічні умови та організаційно-методична система формування готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. ДОМ «Вінниця», 12, 444-453.